ARCHIEFJES

VII

1914-1918
Getuigenissen
OUD-STRIJDERS

ARCHIEFJES

Marc VANDAELE

Glas-in-lood-raam in de kapel van Onze-Lieve-Vrouwhoekje (Stuivekenskerke). Een beeld dat gegrift stond in het geheugen van vele oud-strijders. (eigen foto)

Als leerling bij de Frères (jaren '50) had ikzelf **OUD-STRIJDERS** als leerkracht gehad, maar toen beseften we niet welk trauma die mensen hadden overgehouden aan die afschuwelijke jaren. Broeder **Julien** kon zo spannend vertellen over het bos van Houthulst waarvoor zò gevochten was geworden tijdens het eindoffensief (eind september - 11 november 1918). Vaak kwam "de Yzer" ter sprake in de les Frans van broeder **Léon**.

De vertellingen van de ouderen over de oorlog konden me in vervoering brengen. Zoals **Willem Vermandere** met belangstelling luisterde naar de belevenissen van Omer in de herberg van Lampernisse *(Altijd iemands vader, altijd iemands kind)*, zo zocht ik ook het gezelschap op van oud-strijders uit de Eerste Wereldoorlog. De herberg **"De Lange Munte"**, waar mijn vader bijwijlen ging om er een kaartje te leggen, of een pintje te drinken, of een partijtje krulbollen te spelen, was een trefpunt voor oud-strijders van de beide wereldoorlogen. Was ik in de mogelijkheid, dan volgde ik hun gesprekken en luisterde met grote oren naar al die heldhaftige belevenissen uit de tijd van vòòr mijn bestaan. Daar kwam **Jos Vierstraete**, uit de Zandstraat, die boeiend kon vertellen over zijn leven aan het front in 14-18. Afkomstig uit Watou, had hij zich nog zeer jong (nog geen achttien jaar) aangemeld als vrijwilliger en werd 'observateur-patrouilleur'. **Louis Saeys** (toen beter bekend als 'Neuze Saeys') schoot wel de hoofdvogel af. Hij had het dikwijls over zijn belevenissen als 'observateur' in de 'ballon captif'. Hij was te zien bij iedere patriottische manifestatie en viel telkens op door de rijen decoraties die zijn jas versierden .

Op het eind van de jaren zestig, begin jaren zeventig begon het aantal oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog fel te slinken. Het was de tijd dat ik af en toe de fiets op de trein zette en de richting nam van het Ieperse om er de frontlijn te gaan verkennen. Op omgeploegde velden en op industrieterreinen - waar de eerste werken aan de gang waren - lagen de 'souvenirs' nog voor het rapen : kogels, shrapnels (zo'n loden of ijzeren bolletje van de shrapnelgranaat noemden de mensen ook 'shrapnel'), koperen obuskoppen met verschuifbare aanduiding van de ontstekingstijd, stukken van paardentuig, rollen prikkeldraad ... Bij de boeren hield ik dikwijls halt en liet ze vertellen over wat ze al gevonden hadden op hun velden.

ROLLEFS

Sommigen hadden de volledige skeletten gevonden van gesneuvelde soldaten. Ze vertelden dat er na de oorlog 14-18 in de frontstreek een winstgevende bezigheid ontstond met de verkoop van gevonden koper en lood. De boeren wisten zeer goed hoeveel 'shrapnels' ze ongeveer moesten hebben voor een kilogram lood.
Ik vond het dan ook passend om in de lessen geschiedenis, wanneer die periode aan bod kwam, de jongeren in contact te brengen met de schaarse overlevenden van dit bloedig wereldconflict. Uitgerust met mijn Gründig trok ik naar hun woonst of nodigde ze uit op school, om te komen vertellen over die woelige tijden.
Daar was de heer **Charles Herreman**, wonende Gistelse Steenweg 176, klant van de beenhouwerij en buurman. Hij kon met zoveel passie over zijn jaren aan den Ijzer vertellen dat ik hem vroeg of hij bij ons wou binnenspringen zodat ik zijn verhaal op de geluidsband zou kunnen zetten.
In 1970 maakten we toevallig kennis met de heer **Julien Galle** die mij onmiddellijk kon boeien met zijn oorlogsbelevenissen. We maakten een afspraak en de heer **Galle** kwam naar school om voor de jeugd over die grote oorlog te spreken.
Begin jaren zeventig hadden we de heer **August Verplancke** ontmoet, die een kleine hoeve bewoonde in de Doornstraat te St-Andries (waar zich nu het Olympisch Zwembad bevindt). Hij kon zo mooi vertellen over Ramskapelle en Steenstraete en over zijn verloven te Parijs (Saint-Cloud) en over le Camp de Mailly ....
In diezelfde periode had ik ook de eer de Brugse Ere-Schepen (Bevolking) - **Cyrille De Meester** - in de klas te krijgen. Deze meester-werktuigkundige had wel een uitzonderlijk parcours afgelegd want enkele van zijn oorlogsjaren speelden zich af in Engeland. Zijn getuigenis heb ik altijd precieus bewaard.

Erscheint täglich! Rheinisch-Westfälische Zeitung Preis 10 Pfennig
Besondere Kriegs-Ausgabe für den westlichen Kriegsschauplatz. Lückenlose Wiedergabe unserer 2 Tages-Ausgaben.
Essen, Sonntag, den 24. Juni 1917.
Deutsche Erfolge am Chemin-des-Dames.
Erhöhte Feuertätigkeit im Osten.

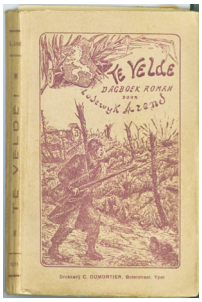
In 1977, na de dood van **'tonton Félix LARDOT'** - grootoom van mijn echtgenote - werden mij zijn papieren toevertrouwd. Ook daarin vond ik een stukje wereldoorlog terug : hij was immers ordonnans geweest en had een periode van de oorlog doorgebracht in de omgeving van Westvleteren.

Bij 'frère' **Norbert** van de **Xaverianen**, in de Mariastraat te Brugge (De 'Frères', waar ik een halve eeuw van mijn leven doorbracht, eerst als leerling, later als leraar), ontdekte ik onlangs (2014) het mooi gedocumenteerde souvenirboek van Broeder **Justin** (zie Frère JUSTIN), en ***'La Grande Guerre 1914-1918',*** de oorlogsbelevenissen van de eerder geciteerde Broeder **Léon** die ons de Franse taal onderwees in de hogere cyclus van de humaniora (eind jaren vijftig).

In de boekenwereld fascineerden mij vooral de belevenissen van wie dat grote drama had beleefd. Van **Mrs Romeo** kreeg ik **The British Campaign in France and Flanders** (Conan Doyle), **'Undertones of War'** (E. Blunden) en **From Bapaume to Passchendaele** (P. Gibbs). Aangrijpend blijft nog steeds **'Im Westen nichts Neues'** (Remarque). Van Erich Maria Remarques boek had ik een Nederlandse vertaling (*Van het Westelijk Front geen Nieuws*) waaruit ik soms enkele bladzijden voorlas als we met de scouts - of cursusvrienden de trip naar de slagvelden van de Somme

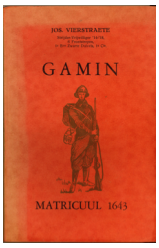
ARCHIEFJES

maakten.

Wat de Nederlandstalige oorlogsliteratuur betrof, waren er de klassiekers die we kenden van op school, zoals Ernest Claes (‘**Namen 1914’, ‘Bei uns in Deutschland’**) … In het boekje **“Te Velde”** (Lodewijk Arend) vond ik een prachtige beschrijving van wat het eindoffensief moet geweest zijn voor een ‘jager te voet’.
Het was een boekje uit de nalatenschap van mijn moeder, zoals ook **‘Oorlogspoëzie’**, dat verscheen in 1916 en uitgegeven werd te Port-Villez, ten bate van de ‘Zwaar Gekwetsten uit den Oorlog’. **‘Oorlogspoëzie’** was heel waarschijnlijk aangekocht geworden door haar vader - Jules Castryck - na het ongeluk dat zijn broer Camille overkwam, die zijn linker arm verloor na een obusinslag te Reninge (augustus 1915 - zie FAMILIESOUVENIRS 1) .

Ik kon mij ook verdiepen in **J. Vierstraete**s literair werkje **“Gamin”**, waarin hij zijn wedervaren vertelt als jonge oorlogsvrijwilliger, en daarbij zijn filosofische bedenkingen de vrije loop laat.
George Coutteau, een welbekende Ramskapellenaar die woonde aan het gemeenteplein, was geboren in Engeland, tijdens de oorlog, en wanneer hij als klein jongentje in Ramskapelle terugkwam, droeg de streek nog duidelijk de sporen van de voorbije slachting. Met hem reed ik - 2002 - per auto de frontlijn af en de klassieke namen - Violette, Viconia, O.L.V.-hoekje …- defileerden aan ons voorbij. Bij de zoon - fietsmecanicien te Veurne (toendertijd) - mocht ik de collectie prentkaarten gaan bekijken van dat oorlogse en naoorlogse Ramskapelle. Van George kreeg ik het **Dagboek** te lezen van **Florimond Pijnaert,** een uiterst interessant historisch werk dat de lezer volledig overplaatst in die oorlogsjaren van een 13de-linieregiment-soldaat.
Met interesse las ik het boekje **‘Overleven in een grote oorlog’**. Mijn bewondering gaat naar de schrijver - Gaston Vandewalle - die al deze historische informatie, geleverd door zijn vader, vrijwaarde van de vergetelheid en aldus weer een stukje invulde van die immense oorlogspuzzle.

Veel plezier had, en heb ik nog steeds aan de publicaties van DE KLAPROOS, waaronder **‘t Is oorlog, meneer pastoor!** (oorlogsdagboek van pastoor Edmond Denys uit Klerken, 1914 - Bewerking Peter Declerck) en **Ik was 20 in ’14** (De 20-jarige **Jeroom Leuridan** schrijft over het leven aan de rand van de frontstreek - Siegfried Debaeke). Ik leende deze twee boeken uit aan Gottfried en Erentrud (zie Berlijn 2004). Deze Duitse vrienden, die hier een achttal jaren in Brugge hadden gewoond en het Nederlands onder de knie gekregen hadden, waren enthousiaste lezers van deze twee boeken; ze begrepen de taal, bekeken de situatie nu van de andere zijde, en konden zich inleven in het HOE de mensen van die tijd de situatie hadden beleefd.
Mijn moeder sprak af en toe over **Jeroom Leuridan**, tijdens het interbellum een welbekende naam voor de mensen van de Westhoek. Spijtig genoeg heeft ze nooit de

ARCHIEF

kans gehad het boek te lezen.

Velen vòòr mij waren reeds bekommerd een stukje geschiedenis 14-18 vast te leggen. Het rijk geïllustreerde **Volksboek VAN DEN GROOTEN OORLOG** (Elfnovembergroep), **Vroeger is niet voorbij - De Oorlog in Pervijze** (Walter Bleyaert) en zoveel andere ... zijn er het bewijs van. Hier gaat het over enkele werkjes, geschreven **door wie / over wie** het beleefd heeft.

Afgezien van de vele handboeken voor het middelbaar onderwijs die ik moest doornemen, waren volgende klassiekers voor mij een **leidraad** om een inzicht te verwerven in het WAAROM, WAAR, WANNEER en HOE van die Eerste Wereldoorlog : **Front 14-18** (Luc Devliegher – Luc Schepens), **The First World War** (A.J.P. Taylor), **Histoire de LA GRANDE GUERRE 1914-1918** (Jean Galtier-Boissière + René Lefèbvre, archiviste du Crapouillot). Onlangs is daarbij gekomen **De GROOTE OORLOG** (Sophie De Schaepdrijver) en mijn laatste aanwinst is het prachtig gedocumenteerd werk **DE OORLOG VANUIT DE LUCHT** (Birger Stichelbaut en Piet Chielens - uitgave Mercatorfonds).
Van goeie vrienden kreeg ik het mooie boek '**Van je toegewijde zus, Cécile'** (Paul Saelens, Martine Mensaert)**,** een schoolvoorbeeld van *'geredde geschiedenis'*. Kan men zich het verlies voorstellen voor het 'collectief geheugen', indien men zich niet bekommerd had om deze brievenschat?
Wat betreft mijn lectuur ... op dit ogenblik staat **Oorlog en Terpentijn** (Stefan Hertmans) op het programma.

Een onuitputtelijke informatiebron waren – en zijn nog steeds - de talrijke **websites** (Nederlands-, Frans-, Duits- of Engelstalig) die alle facetten van de wereldoorlog belichten via historische overzichten en analyses, dagboeken enz. ... telkens gezien vanuit een ander standpunt.

Niet te vergeten natuurlijk, mijn **eigen kranten** uit die tijd, die mij *'de groote oorlog'* lieten beleven in een soort 'real time'.

Uit
'L'EVENEMENT
ILLUSTRE' van
29 december 1917 -Slagveld in Vlaanderen. (eig. archief)

Het zou mijnentwege onverantwoord zijn geweest, de getuigenissen van die **oud-strijders** - met wie ik zo'n verhelderende gesprekken had i.v.m. **de Groote Oorlog** - nog langer in een privéarchief te laten rusten. Het is een vorm van erkentelijkheid tegenover deze **mensen** die wilden getuigen over wat ze meemaakten in die **onmenselijke** jaren uit hun bestaan.

ARCHIEFBES

M.V. 2014-2015

ARCHIEFJES